

بررسی اثربخشی فعالیت‌های ترویجی در ارتقای شاخص بهره‌وری آب در طرح احیای ۵۵۰ هزار هکتار اراضی خوزستان و ایلام

دکتر علیرضا توکلی عضو هیات علمی موسسه تحقیقات فنی و مهندسی کشاورزی به همراه آقایان دکتر جواد قاسمی، دکتر محمد خرمیان و دکتر علیرضا جعفرنژادی، به ترتیب اعضای هیات علمی موسسه آموزش و ترویج کشاورزی، مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی دزفول و مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی خوزستان، پروژه تحقیقاتی با عنوان «بررسی اثربخشی فعالیت‌های ترویجی در ارتقای شاخص بهره‌وری آب در طرح احیای ۵۵۰ هزار هکتار اراضی خوزستان و ایلام» را در راستای برنامه احیای اراضی خوزستان و ایلام (طرح ولایت) و به سفارش مؤسسه جهاندنصر اجرا نمودند.

هدف پروژه ارتقای بهره‌وری آب در طرح احیای ۵۵۰ هزار هکتار اراضی خوزستان و ایلام بوده و اثربخشی فعالیت‌های آموزشی - ترویجی در ارتقای سطح دانش فنی جامعه هدف و ارزیابی اثربخشی فنون و تکنیک‌های یاد شده بر بهبود راندمان آبیاری، افزایش بهره‌وری و نیز میزان صرفه‌جویی در مصرف آب در سطح مزارع بهره‌برداران و با مشارکت مدیریت هماهنگی ترویج کشاورزی و بخش اجرا دنبال گردید.

شیوه کار در این پروژه شامل ارائه مصادیق عینی و ملموس برای بهره‌برداران در قالب ایجاد سایت‌های الگویی جامع تولیدی - ترویجی برای گندم، جو، کلزا، ذرت، سبزی و صیفی، حبوبات، چغندر قند، کنجد، مرکبات و انگور در شهرستان‌های امیدیه، هندیجان، بهبهان، شوشتر، باوی، آبادان، خرمشهر، اندیمشک، دزفول، شوش، حمیدیه، دشت آزادگان، هویزه، اهواز، رامهرمز، رامشیر، ماهشهر، شادگان در استان خوزستان و دهلران، مهران، چرداول و هلیلان در استان ایلام بوده است تا ضمن محقق شدن اهداف برنامه در استفاده بهینه از آب و کاهش مصارف غیرمغفید، معیشت پایدار آنها تأمین شود که این مهم از طریق افزایش بهره‌وری فیزیکی، کاهش هزینه‌های تولید و یا مدیریت مزرعه میسر می‌گردید. از جمله تکنیک‌های معرفی شده می‌توان به شیوه‌های کاهش تبخیر، اصلاح و بهبود روش آبیاری سطحی، تسطیح اراضی، کشاورزی حفاظتی، مدیریت مصرف بذر، اصلاح شیوه و آرایش کشت محصولات زراعی، ارائه راهکارهایی برای مدیریت مصرف آب در باغات، مدیریت آفات، بیماری‌ها و علف‌های هرز، مدیریت تغذیه و کاربرد متناسب انواع کودها اشاره کرد. نتایج نشان داد که وجود خلاءها در عملکرد محصول و بهره‌وری آب برای تمامی محصولات زراعی و باغی هدف، کاملاً مشهود بوده است و تکنیک‌ها و بسته‌های فنی و ترویجی می‌تواند بسیار تاثیرگذار و موثر باشند. پیاده‌سازی

راهکارهای ساده فنی در مزارع بهره‌برداران نقش موثری در پایداری تولید و کاهش مصرف نهاده‌های کشاورزی به ویژه آب و ارتقای بهره‌وری آب دارد.

وجود خلاءهای عملکردی، خلاهای بهره‌وری آب و مصارف غیرمفید و تلفات آب کاملاً مشهود است. افزایش تا دو برابری عملکرد برخی محصولات همراه با صرفه‌جویی در مصرف آب، نشان‌دهنده اثربخشی فعالیت‌های ترویجی در کاهش خلا عملکرد و بهبود بهره‌وری است.

ضمناً با عنایت به اینکه اثربخشی اقدامات اجرایی به فرآیند انتقال دانش، جلب اعتماد، حصول باور و تغییر رفتار و نگرش بهره‌برداران و مروجان مسئول پهنه‌های تولیدی بستگی دارد، لذا به‌منظور ارزیابی اثربخشی برنامه‌های ترویجی اجرا شده در سایت‌های الگویی، از الگوی ارزیابی اثربخشی کریک پاتریک (تا سطح سوم) استفاده شد. نتایج حاصل از سنجش «سطح یادگیری» نشان داد که تفاوت نمره بهره‌برداران در دو مرحله پیش‌آزمون و پس‌آزمون دارای تفاوت معنی‌دار بود و نمره پس‌آزمون بیش از دو برابر نمره پیش‌آزمون بود که نشان از اثربخش بودن برنامه‌های ترویجی ارائه شده می‌باشد.